

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּה יָמִים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשָּׁבוּעַ חֻקַּת תַּשְׁפִּי

לכל איש יש שם. על דת, רם ושלטון

הרב יוסף כרמל, ראש כולל יאָרץ חמדה

קרח, דתן ואבירם, ומחלקותיהם כנגד משה רבינו (שלא נהג כמותם משום בחינה), העסיקו אותנו בשבוע שעבר, בדברינו לפרשת קרח תשפ"ו. דתן ואבירם לא קיבלו עליהם, לאורך כל הדרך, את מנהיגותו של משה, כמאמר הגמרא "הוא דתן ואבירם - הן ברשען מתחילתן ועד סופן" (מגילה יא ע"א). ביאור שמותיהם (ושם אביהם) יספר לנו מה הניע אותם? נתחיל בהקדמה קצרה. שמו של אדם המופיע בתנ"ך מאוד משמעותי וניתן ללמוד ממנו רבות אודותיו. לחלק גדול מהדמויות המופיעות בו, יש יותר משם אחד. במקום שהכתוב איננו מציין זאת במפורש, לא ברור אם השם המופיע הוא השם שניתן לאדם עם היוולדו, לרוב על ידי הוריו, או שם שניתן לאדם בעקבות פועלו.

יש האומרים כי גם שם שניתן לכל תינוק, יש בו מעין נבואה שנוקדת בהורים ברגע המיוחד של קריאתו. חז"ל דרשו את שמותיהם בדרך הבאה: "דתן - שעבר על דת אל, אבירם - שאיבר עצמו מעשות תשובה" (סנהדרין קט ע"ב). אחרי בקשת המחילה, נלך בעקבותיהם של רבי אברהם אבן עזרא ובעל ה"חזקוני", בדרך קצת אחרת.

הכתוב מדגיש כי דתן ואבירם היו בני אליאב בן ראובן וז"ל: "וְאַשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלָעַם וְאֶת פְּתִיהֶם וְאֶת אֲהֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל הַיָּקוּם אֲשֶׁר בְּרִגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל" (דברים יא, ו).

מסביר אבן עזרא: "וקשר דתן ואבירם, בעבר שהסיר הבכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף". לדעתו, צאצאיו של ראובן לא ויתרו לדעתם, על זכותו של ראובן וזכות צאצאיו בהמשך הדורות להנהיג, זאת מכח היותו הבכור ומכח אמו לאה, האשה הראשונה שקדמה לרחל - אמו של יוסף. מחאתו של ראובן ב"מעשה בלהה" (בראשית לה, כב) הביאה לידי ביטוי את שתי הבחינות שהכעיסו אותו (נכון לכל השיטות, בפירוש פסוק זה). מניע זה בא לידי ביטוי בשמותיהם של הנכדים.

מנהיגות ושלטון באים לידי ביטוי בארבעה תחומים במקום בו אין עיקרון של הפרדת רשויות (ביהדות קיימת הפרדה):

א. הסמכות לחוקק. ב. הסמכות לעמוד בראש הרשות המבצעת - הראש-הגבוה (הנגיד-הנשיא).

ג. הסמכות לייצג את האל. ד. הסמכות לשפוט.

לפי זה, שמו של **דתן** יתפרש מלשון דת = חוק. שהרי דת בלשון הכתוב משמעותו היא חוק [כמו דת למו' (דברים לג, ב), ובמיוחד במגילת אסתר כמו כָּל יְדֵי דָת וְדִין (א, יג) ועוד]. באמצעות שמו הכריז דתן: "אני הוא המנהיג, זה שמחוקק את החוקים ואוכף אותם!" **גם השם אבירם** יתפרש: "אני חוליה בשושלת המלכותית, אבי הוא רם, הגבוה ביותר, ואני הוא אביו של הרם הבא, ההנהגה מגיעה ליי!". אם זכינו להבנה זו, גם שמו של **אליאב** אביהם מבטא את טענתם. **אלי אב** משמעותו: משפחתנו הם **בני אלהים**. למילה אלהים בעברית יש גם משמעות של שליטים ושופטים, עיינו בסוגיא הקשה של בני האלהים בסיפור הבריאה (בראשית ו, ב-ד) וברש"י שם "בני השרים והשופטים" (גם ספר שופטים הוא ספרם של מנהיגים) כל אלהים שבמקרא לשון מרות".

כשמשח חזר ממדיין למצרים וטען כי הקב"ה מינה אותו להיות מושיעם של ישראל, שיהיגם ויגאל אותם מהשעבוד, מיד התיצבו מולו דתן ואבירם - בני אליאב בן ראובן וטענו נגדו: סליחה "התבלבלת!" אנחנו המנהיגים - נכדיו של בכור הבכורות. לטענתם גם יעקב לא היה ראוי לשנות עובדה זו. וז"ל המדרש: "אחר ששה חדשים נגלה הקדוש ברוך הוא על משה במדין ואמר לו לך שוב מצרים, בא משה ממדין ואחרן ממצרים, ויפגעו בהן שוטרי ישראל כשהיו יוצאין מלפני פרעה, מהו נצבים, אמרו רבותינו ז"ל דתן ואבירם היו עמהן שכתוב בהן (במדבר טז, כז) "וְדָתָן וְאֲבִירָם יֵצְאוּ נִצְבִים", התחילו מחרפין ומגדפין כלפי משה ואחרן" (שמות רבה פרשת שמות פרשה ה). נביא דוגמא נוספת וקרובה. בימי גדעון נזכר אחד הניסיונות המוקדמים לכוון מלכות בישראל, כמופיע במשל יותם המפורסם: "הֲלוֹךְ הָלָכּוּ הָעָמִים לְמִשְׁחַ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ" (שופטים ט"ח). גדעון בשלב ראשון סרב לקבל על עצמו תואר זה. לעומת זאת, בנו החליט, שאיש לא יחסום את דרכו לתפוש את ההנהגה-המלכות בלי מעצורים. לכן, עם מותו של גדעון, נקט אבימלך בצעד הנורא הבא: "וַיִּבְלָא בֵּית אָבִיו עֶפְרָתָה וַיַּהַר אֶת אָחִיו בְּנֵי יִרְבֵּעַל שְׂבָעִים אִישׁ" (שם, שם ה). מיד אח"כ משחו את אבימלך למלכות. גם שמו יתבאר בדרך הבאה **אבימלך** = אבי היה מלך, וגם אני אהיה אביו של המלך הבא.

אבירם וגם אבימלך שכחו את הכלל היסודי, מלכות מקבלים ולא לוקחים,

בוודאי שלא לוקחים אותה תוך מחלוקת עם משה רבינו, או באמצעות רצח ופגיעה באחים.

הבה נתפלל כי כל הכרעה במחלוקת בנושא השלטון וההנהגה במדינת ישראל, תתקבל אך ורק מתוך תהליך של הידברות, בדרכי נעם, כמו שאמורה לנהל מחלוקת. נהיה תלמידי משה, הנצמדים לתורת משה, נושאים בעול ומכבדים זה את זה.

דתן ואבירם, לא! משה - הענינו מכל אדם, כן!

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

הרב משה מרדכי ארנרייך

א' בניסן תשפ"ה

לע"י הנופלים במערכה להגנת המולדת היי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	פרופ' ישראל ושלומית אהרונים י"ד בכסלו תשפ"ג / ט' בחשוון תשפ"ו הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א הרב ראובן וחייה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב מר יצחק וגב' נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א
הרב אשר וגב' סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר יצחק וגב' נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד
ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר יצחק וגב' נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ונעמי ז"ל נלב"ע כ"ח באייר	דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ונעמי ז"ל נלב"ע כ"ח באייר
גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	גב' מירה קושיצקי כ"ב בסיוון תשפ"ג	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	מר אלישע בן רבקה וגב' שושנה בת שרה	מר אלישע בן רבקה וגב' שושנה בת שרה	מר אלישע בן רבקה וגב' שושנה בת שרה

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

WWW.ERETZHEMDAH.ORG / Tel: 02-5371485 / info@eretzhemdah.org

חֲמַדַּת הַכִּשְׁרוֹת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנדיק זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

מגע מאכלים בחוס כל ראשון, כלי שני, ועירו

בפעם הקודמת התחלנו לעסוק בהבלעת טעם של מאכל אסור במאכל מותר על ידי חוס. הקדמנו את הדיון על ידי בירור קצר ביחס למלאכת בישול בשבת. בהלכות שבת ישנה הבחנה בין כלי ראשון וכלי שני. עמדנו על שני כיוונים שעולים בסוגיה ובראשונים: א. **מציאותי**: רבי יוסי בירושלמי אומר שההבדל בין כלי ראשון ושני הוא שבאחד מהם היד שולטת ובשני לא. בעלי התוספות נראים שממשיכים את דבריו באמרו שדפנות הכלי שומרות על החוס של הכלי הראשון, דבר שאינו קורה בכלי שני, ולכן כלי שני מתקרב מהר יותר.

ב. **בגדרים ההלכתיים**: רבי יונה בירושלמי אומר שגזרו על כלי ראשון ולא גזרו על כלי שני. הרמב"ן אומר שמדין תורה אין אסור בישול בשבת בכל כלי שהוסר מהאש. כל הדיון בסוגיה שם הוא מדבר, וסביר לגזור על כלי ראשון ולא על כלי שני. הר"ן מסכים עם הרמב"ן שזו כוונת הירושלמי, אך טוען שהבבלי חולק, ותפיסת הבבלי יותר מבוססת על המציאות של הבישול. האור שמח מראה שבתפיסת התלמוד הבבלי יש אסור תורה בבישול תבלינים בכלי ראשון, מה שמוכיח שהתפיסה של הבבלי, באופן כללי, מבוססת על המציאות של החוס, ולא על הקטגוריה ההלכתית של כלי ראשון ושני.

מכיוון שנו עוסקים בדיני אסור והיתר, ולא בהלכות שבת, הגדרת "בישול" כקטגוריה הלכתית אינה מעסיקה אותנו כעת, אלא השאלה איזה מגע מעביר את הטעם באופן שכבר לא יפרד ממנו. "כלי ראשון" הוא המאכל המונח על האש (ישירות או בתוך כלי הנמצא על מקור החום), "כלי שני" הוא מאכל שהועבר מהכלי הראשון לכלי חדש. מהו הדין של המאכל בשלב המעבר – בעירו מהכלי הראשון לכלי השני? כתוב בתורה (ויקרא ו') שהכלי בו בושל קרבן החטאת דורש הכשרה (ואם לא ניתן להכשירו יש לשבור את הכלי). במסכת זבחים (דף צה ע"ב) דנים על גדרי הבישול הדורש הכשרה. במשנה נאמר ש"אחד (כלי) שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח טעונים מריקה ושטיפה" (כלומר – הכשרה). בגמרא מובא לימוד "אשר תבושל בו" – לרבות את העירו. לכאורה משמע שהעירו גורם לבליעה: מכיוון שהכלי בולע את החטאת על ידי עירו מכלי ראשון, יש להכשיר אותו. ראה נוספת לכך שהעירו מבשל ככלי ראשון עולה מהגמרא במסכת שבת (דף מב ע"ב, שנגענו בה בפעם הקודמת) שם נאמר שמותר לתת מאכל לתוך הקערה או התמחוי, כלומר – להוסיף את המאכל שלא בושל לכלי שני. משמע שאסור לשפוך מכלי ראשון על מאכל אחר, לכאורה מפני שהעירו מבשל ככלי ראשון.

לאור ראיות אלו, ר"י הזקן פוסק שלעניין העברת טעם דין עירו כדין כלי ראשון. אך במסכת פסחים (דף עו ע"א) נאמר "חם לתוך צונן, וצונן לתוך חם – רב אמר: עילאה גבר, ושמאל אמר: תתאה גבר (כלומר – האם החלק העליון בתבשיל משפיע יותר, לכן אם הוא חם הוא מחמם את התחתון וגורם להעברת טעם, או שהתחתון גובר, ורק אם הוא חם הוא יגבר, יחמם את המאכל הנופל עליו ויגורם לבליעת טעם). להלכה נפסק שהתתאה גובר. הגמרא מביאה ראיה מברייתא, ומסיקה: חם לצונן – קולף, מכיוון שעד שהחום יעבור תהיה בליעה בקליפה החיצונית. הרשב"ם אומר שאם התתאה גבר, המשמעות היא שאין כוח בעירו לגרום לבליעה, אם כך העירו הוא ככלי שני. לגבי הראיות הקודמות: בסוגיה במסכת זבחים הגמרא מעלה הווה אמינא שאם תלה את החטאת בתוך תנור, ללא מגע בו, יש להכשיר את התנור. במקרה זה התנור אינו בולע מהחטאת. אך גזרה התורה "וכלי חרס אשר תבושל בו" – עצם הבישול בו מחייב הכשרה, גם אם אין מעבר של טעם ובליעה. בהקשר של שבת יש גזירה שהעירו דומה מדי לכלי ראשון, ולכן אסרו חז"ל לערות מכלי ראשון על מאכל. אך משני הדברים אין ראיה שהעירו גורם לבליעה לעניין אסורים. לכן הרשב"ם פוסק שלעניין בליעה, עירו ככלי שני, ואינו מבליע טעם.

אך רוב בעלי התוספות מפרשים בין השיטות ואומרים שאכן יש שלושה גדרים: כלי ראשון – מעביר לחלוטין טעמים. כלי שני – אינו מעביר טעם כלל. עירו – גורם למעבר ובליעת טעם בקליפת האוכל, ולא מעבר לכך. כפי שהערנו בתחילת הדברים, בעלי התוספות סוברים שישנה הבחנה מציאותית בין כלי ראשון וכלי שני. דפנות הכלי הראשון חוממו על ידי האש (או מקור החום, ולפיכך שומרים על חוס המאכל שבו, ואילו דפנות הכלי השני מקררים את המאכל. יש מקום לשאול מהו הדבר המרכזי הגורם להבדל ביניהם: החוס של דפנות הכלי הראשון, או הקור של דפנות הכלי השני? נפקא מינה תהיה ביחס לעירו, ולכאורה בכך חלקו בעלי התוספות הללו: לפי הרשב"ם העיקר הוא חוס דפנות הכלי הראשון. ברגע שהמאכל כבר אינו מוגן על ידי דפנות אלו, דינו ככלי שני. לפי ר"י הזקן העיקר הוא קור דפנות הכלי השני. לכן בשלב העירו, בו המאכל טרם בא במגע עם דפנות הכלי השני, המאכל אינו מאבד את מעמדו כמאכל כלי ראשון. לפי יתר בעלי התוספות אכן יש שלושה שלבים: העברת טעם בחוס המוגן על ידי הדפנות; כאשר המאכל מאבד את הגנת הדפנות הוא יבליע בקליפה בלבד; ואחרי שנח בכלי השני והתקרב מדפנותיו הוא יאבד את כוח העברת הטעם.

יצוין שמחלוקת זו משפיעה לקולא ולחומרה: מצד אחד, לפי הרשב"ם העירו לא יאסור מאכלים אחרים. מצד שני, לשיטתו העירו לא יהיה יעיל במיוחד בהכשרת כלים, כאשר אנו מבקשים להוציא את הטעם הבלוע בכלי. וכמובן שהיפך הדברים בשיטת ר"י.

כאמור, חכמי ספרד נוטים לכיוון השני, וסוברים שההבדל בין כלי ראשון ושני הוא בגדרי מלאכת מבשל, אך מבחינה מציאותית לשיטתם יש ללכת לפי הטמפרטורה של המאכלים. לכן הרשב"א פוסק שכלי שני החם ככלי ראשון מעביר טעם כמו כלי ראשון. כל הדיון על עירו אינו מתחיל לשיטתו: יש לבחון אם המאכל חם או לא, ולהתייחס לבליעת ולפליטת הטעם בהתאם. להלכה השולחן ערוך והרמ"א פוסקים שיש לחשוש לשיטת הרשב"א, ולהניח שכלי שני מבליע ומפליט כדי קליפה. אך מעיקר הדין הלכה כבעלי התוספות, ולפיכך: כלי ראשון – מעביר ומבליע טעם בתבשיל כולו, כלי שני – דורש הדחה בלבד (מפני שאינו מבליע, במובן של יצירת תרכובת חדשה, אלא די בשטיפת המאכל הבלוע החוצה), ועירו אוסר את הקליפה החיצונית שבא איתה במגע.

בפעם הבאה נעמיק בהשלכות נוספות של מגע מאכלים חמים.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

Prague, Czech Republic

פראג, צ'כיה
אייר, ה'תשנ"ו

חישוב זמני השקיעה וצאת-הכוכבים לצורך הלכות שבת

שאלה

לא ידוע לנו כאן בפראג כיצד נהגו לענין כניסת ויציאת השבת, האם עלינו להמשיך ולנסות לברר את המנהג הקדום כדי להמשיך בו או לא? אם לא, כיצד עלינו לנהג בענין תוספת שבת בכניסתה וביציאתה. כמו כן מצאנו הבדלים של דקה או שתיים בין הלוח ששלחתם אלי לבין מה שפרסמה החברה האסטרונומית של פארג (שרוב חבריה אינם יהודים) מדוע יש הבדלים בין הלוחות והאם ניתן לסמוך על לוחות זמנים שחברו ע"י גויים?

תשובה

בירור מנהגו המדויק של מקום יכול להיעשות רק ע"י בירור עם תושביו המקוריים. מכיוון שהקהילה היהודית בפראג חרבה בזמן השואה, ר"ל, אין הקהילה החדשה מחויבת בדווקא למנהגי הקהילה הקודמת¹. חישוב זמני של הזריחה והשקיעה תלוי במקומה המדויק של השמש בשמים בתנאים הטופוגרפיים המדויקים של המקום, באחוזי הלחות באטמוספירה (המשפיעים על שבירת קרני השמש), בזמן הזריחה וכן במקומו המדויק של הצופה. נוסחאות החישוב המכילות את כל המשתנים הנ"ל הן מסובכות מאוד, והעובדה ששני מקורות שונים (צילמנו את הלוח ששלחנו לך מתוך הספר "זמנים כהלכה לבית ולנוסע" מאת פרופ' יהודה לוי, הוצאת ראובן מס, ירושלים תשנ"ב, עמ' 254-255) חישובו והגיעו ללוחות שונים שאין בהם סטייה יותר מדקה או שתיים, נחשבת להישג מדעי². לכן אם ישנה נפקא מינה חשובה לדיוק הנ"ל, יש להתנהג לחומרא או לקולא, לפי העניין הנדון. באשר לשאלתך, אם ניתן לסמוך לענין הלכה על חישוב שערכוהו גויים, כתב רמב"ם בהל' קידוש החודש³ במפורש שאכן ניתן לעשות כן, שזהו בכלל "קבל האמת ממי שאמרה", ואף במקום שלא התאמת אצלו החשבון, יש לסמוך בכהאי גוונא על אומן גוי שלא מרע אומנותיה⁴. מנהג האשכנזים פה בעיה"ק ירושלים הוא להוסיף בכניסת שבת כ-40 דקות לערך לפני השקיעה, בעוד שברוב הקהילות בארץ הקודש נוהגים להוסיף כ-22 דקות לפני השקיעה, וכן נוהגים חלק מן הספרדים בירושלים⁵. על כן נכון יהיה להנהיג גם אצלכם כניסת שבת 22 דקות לפני השקיעה, ולהוסיף בצאת השבת דקות ספורות⁶ (אחר צאת-הכוכבים), אלא שנוהגים לחשב את זמן צאת-הכוכבים במוצאי-שבת⁷ בדרך שונה מאשר לעניינים אחרים.

¹ עיין בהקדמה לספר "שבת הארץ" לראי"ה קוק.

² על-פי בקי בנושא שיטת חישוב הזריחה והשקיעה.

³ עיי"ש פ"ז הכ"ד.

⁴ עיין שו"ע אורח חיים (סי' שכח, ו) בהגהת רמ"א משם משמע, שבענין חילול שבת סמכין על אומן גוי, וכל שכן כאן דהוי מסיח לפי תומו, ועיין עוד שו"ע יורה דעה (סי' צח ס"א) ונושאי כליו שם.

⁵ פסקי הגר"ע יוסף.

⁶ עיין שו"ע אורח חיים (סי' רצג ס"ב) ושם ב"משנה ברורה" (סי"ק ה).

⁷ דע שצאת-הכוכבים לענין שבת אינו כצאת-הכוכבים לענין יום יום, שכן בגמ' שבת (דף לה ע"י) משמע, שלענין תרומה יש להחמיר כרבי יוסי, הסובר שבין-השמשות הוא כ"הרף עין", והוא אחר זמנו של רבי יהודה, ונחלקו ראשונים ואחרונים בשאלה, אי הוי סמוך לבין השמשות דרבי יהודה או במעט מאוחר או לאחר זמן. בארץ-ישראל נוהגים לענין שבת כשיטת הר"מ טיקוצ'ינסקי שצאת-הכוכבים אליבא דרבי יוסי הוא בממוצע 36 דקות אחר השקיעה (בזמן שהשמש נמצאת בזווית 8.5 מעלות מתחת לאופק) ואף-על-פי שהר"מ טיקוצ'ינסקי פסק כך לכל ענין דאורייתא, נוהגים ברוב הקהילות לענין קריאת-שמע שצאת-הכוכבים הוא ג' רבעי מיל וכלשהו של כהרף עין אחר שקיעת-החמה, אבל לענין שבת מחמירים, כדעתו.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת לכרכים ד-ט:

הרב זלמן נחמיה גולדברג

הרב נחום אליעזר רבינוביץ

הרב ישראל רוזן

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:			
שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה
רות צפורה בת חנה	ישי בן מרים	משה בן אוריה	טל שאול בן יפה
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	מייכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	דוד בן רחל
שלמה בן שולמית	ר' יצחק בן בריינדל גיטה	נעם בן שלומית	חוה ראנלה בת פיילא
	שלמה בן ביילא	מינדה לאה בת ליפשה	רבקה בת שרה בלה
		חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	יצחק בן רינה